

RESEARCH OUTPUTS / RÉSULTATS DE RECHERCHE

Welke toekomst voor de Duitsalig Gemeenschap ?

Vuye, Hendrik; Wouters , Veerle

Published in:

Die Besonderheiten des belgischen Bundesstaatsmodells und ihre Auswirkungen auf die Rechtsstellung der Deutschsprachigen Gemeinschaft

Publication date:
2017

Document Version
le PDF de l'éditeur

[Link to publication](#)

Citation for pulished version (HARVARD):

Vuye, H & Wouters , V 2017, Welche toekomst voor de Duitsalig Gemeenschap ? in *Die Besonderheiten des belgischen Bundesstaatsmodells und ihre Auswirkungen auf die Rechtsstellung der Deutschsprachigen Gemeinschaft* . Schriftenreihe der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens, no. 3, Kliemo, Eupen, pp. 71-89.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Welke toekomst voor de Duitstalige Gemeenschap?

Hendrik Vuye

*Buitengewoon hoogleraar Staatsrecht en Rechten van de Mens (UNamur)
Volksvertegenwoordiger (Vuye&Wouters)*

Veerle Wouters

Volksvertegenwoordiger (Vuye&Wouters)

“De Duitstalige gemeenschap in België heeft de nieuwe staatsstructuren op bijzonder harmonische wijze verwerkt. Nu vormt zij een uniek feit in Europa. ... Nu de Duitstaligen zich spontaan hebben ingewerkt in hun nieuwe instelling en en al de civil rights die eraan zijn verbonden, is het bewijs geleverd dat zij de echte Belgen zijn. ... In de Oostkantons is de hervorming altijd ontdaan geweest van de typische conflictsfeer die, jammer genoeg, de verhouding tussen de Vlaamse en de Franse gemeenschap in ons land kenmerkt”

Eerste minister Wilfried Martens¹

Zes staatshervormingen hebben het Duitse taalgebied grondig hertekend. In een eerste deel blikken we hier op terug. Opvallend is dat de terminologie evolueert: van Duitse taalgebied en Duitse Cultuurgemeenschap naar Duitstalige Gemeenschap. Uitzonderlijk is dit niet, dergelijke terminologische evolutie vindt men ook terug bij de andere gemeenschappen.

In een tweede deel komt de huidige situatie aan bod. Welke bevoegdheden oefent de Duitstalige Gemeenschap uit? Hoe zit het met de overdracht van bevoegdheden van het Waalse Gewest naar de Duitstalige Gemeenschap? Is dit een goed model? In het afsluitend deel kijken we in de toekomst. We geven onze visie op de Beginselverklaring gestemd in 2011 door het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap.

¹ W. Martens, *De memoires. Luctor et emergo*, Tielt, 2006, 788-789; W. Martens, *Een gegeven woord*, Tielt, 1985, 109.

I. Even terug in de tijd

De regering-Lefèvre (1961-1965): politieke werkgroep en Ronde-tafel-conferentie

De regering-Lefèvre (1961-1965) legt niet alleen de taalgrens vast. Ze zet ook stappen richting eerste staatshervorming. Zoals gebruikelijk, volgen de werkgroepen elkaar op in snel tempo.

In oktober 1962 wordt een politieke werkgroep opgericht om een grondwetsherziening voor te bereiden. De werkgroep is samengesteld uit ministers en parlementsleden. Hij stelt een syntheseverslag op dat de verschillende visies weergeeft. In het hoofdstuk over cultuur, leest men dat er een "Kultuurraad voor Vlaanderen" en een "Kultuurraad voor Wallonië" komt. Niets over de Duitstaligen in deze eerste nota.²

Vanaf januari 1964 organiseren de drie traditionele partijen de Ronde-tafel-conferentie. Een jaar later sluiten christen-democraten en socialisten een akkoord. De liberalen trekken zich op het laatste moment terug.³

Het akkoord tussen christen-democraten en socialisten stelt culturele autonomie voorop, voor Vlamingen, Franstaligen en Duitstaligen.⁴ Er komt een Cultuurraad voor de Nederlandstalige Gemeenschap en een Cultuurraad voor de Franstalige Gemeenschap, met adviesbevoegdheid. De leden worden niet verkozen maar benoemd volgens de evenredige vertegenwoordiging van de stemmen die elke politieke partij heeft behaald. De culturele instellingen van het Nederlandse en Franse taalgebied worden geregeld door een wet gestemd met een meerderheid in beide taalgroepen. Het akkoord bevat weinig over Duitstalig België. Het vermeldt alleen dat er een culturele instelling voor de Duitstaligen komt die bij koninklijk besluit wordt opgericht.

2 Synthese van de werkzaamheden van de politieke werkgroep (24 oktober 1963), bijlage A bij: "Ontwerp van verklaring betreffende de herziening van de Grondwet", *Parlementaire stukken*, Kamer, 1964-65, nr. 993/1 (bijlagen), 11.

3 G. Eyskens, *De memoires*, Tielt, 1993, 671.

4 Besluiten van de afgevaardigden van de Belgische socialistische partij en van de christelijke volkspartij betreffende de werkzaamheden van de commissie voor de hervorming van de instellingen (26 januari 1965), bijlage D bij "Ontwerp van verklaring betreffende de herziening van de Grondwet", *Parlementaire stukken*, Kamer, 1964-65, nr. 993/1 (bijlagen), 70.

De regering Eyskens (1968-1971): Bijbel en Werkgroep der 28

Na 79 dagen moeizame onderhandelingen sluiten de christen-democraten en socialisten in 1968 een akkoord. Dit regeerakkoord van de regering-Eyskens gaat de geschiedenis in als "de Bijbel" ("la Bible").⁵

Op een punt gaat "de Bijbel" veel verder dan de besluiten van de Ronde-tafel-conferentie. Er komen cultuurraden met decreetgevende bevoegdheid. De Nederlandse Cultuurraad is samengesteld uit de Senatoren van de Nederlandse taalgroep, de Franse uit de Senatoren van de Franse taalgroep. De cultuurraden stemmen decreten die door de koning worden afgekondigd.

Het historisch belang van "de Bijbel" ligt hem in de wijze waarop de culturele autonomie vorm krijgt. De cultuurraden van de Ronde-tafel-conferentie hebben slechts adviserende bevoegdheid.⁶ In "de Bijbel" krijgen de decreten kracht van wet. Dit betekent dat er geen hiërarchie bestaat tussen een decreet en een wet.

En wat bepaalt "de Bijbel" over de Duitstaligen? Niet echt veel. Er komt een cultuurraad. Wel is duidelijk dat deze cultuurraad niet dezelfde bevoegdheden krijgt als de twee "grote broers".

De regering-Eyskens heeft geen meerderheid van twee derden. Om een staatshervorming door te voeren en de Grondwet te wijzigen moet Gaston Eyskens onderhandelen met de oppositie. Er komt een werkgroep waar ook meerdere oppositiepartijen aan deelnemen: PVV-PLP, Volksunie en FDF-RW. Voor het eerst nemen de communautaire partijen deel aan een institutionele onderhandelingsronde. De werkgroep krijgt de roepnamen "Werkgroep der 28" of "Werkgroep Eyskens".⁷

De werkgroep legt in november 1969 een verslag neer.⁸ Het verslag vermeldt de oprichting van drie cultuurgemeenschappen: de Nederlandse, de Franse en de

5 Accord entre le P.S.C. et le P.S.B. relatif à la modernisation de l'Etat et aux relations communautaires, approuvé le 12 juin 1968, in P. de Stexhe, *La révision de la Constitution belge 1968-1971*, Namen-Brussel, 1972, 430 e.v. (Bijlage V).

6 L. Tindemans, *Dagboek van de werkgroep-Eyskens*, Lier, 1973, 39.

7 P. de Stexhe, *La révision de la Constitution belge 1968-1971*, Namen-Brussel, 1972, 24 e.v., nr. 17 e.v.; G. Eyskens, *De memoires*, Tielt, 1993, 809 e.v.; T. Luyckx en M. Platel, *Politieke geschiedenis van België*, II, Antwerpen, 1985, 592; A. Mean, *La Belgique de papa. 1970: le commencement de la fin*, Brussel, 1989, 111 e.v.

8 Rapport des délibérations du groupe de travail pour les problèmes communautaires dit groupe des 28 (13 november 1969), in P. de Stexhe, *La révision de la Constitution belge 1968-1971*, Namen-Brussel, 1972, 451 e.v. (bijlage IX). Zie, voor een verslag van de vergaderingen: L. Tindemans, *Dagboek van de werkgroep-Eyskens*, Lier, 1973.

Duitse. Voor het eerst wordt voorzichtig geopperd om de Duitse Cultuurraad rechtstreeks te verkiezen en om hem, "behalve waar het onmogelijk is", dezelfde bevoegdheden te geven als de Nederlandse en de Franse cultuurraad.

Synthesevoorstel-Eyskens: de unitaire staat is achterhaald

De Werkgroep der 28 heeft de standpunten dichter bij elkaar gebracht, maar er is nog geen akkoord. De regering-Eyskens neemt haar verantwoordelijkheid en komt met een synthesevoorstel.

Op 18 februari 1970 spreekt Gaston Eyskens geveleugelde woorden in de Kamer:⁹ "De unitaire Staat, met zijn structuur en zijn werkwijze zoals die thans nog door de wetten geregeld zijn, is door de gebeurtenissen achterhaald. De gemeenschappen en de gewesten moeten hun plaats innemen in de vernieuwde staatsstructuren die beter aangepast moeten zijn aan de eigen toestanden van het land".

De voorstellen sluiten nauw aan bij de werkzaamheden van de Werkgroep der 28. Er komen drie cultuurgemeenschappen. De Nederlandse en de Franse Cultuurgemeenschap worden geregeld bij bijzondere wet. Ze stemmen decreten die kracht van wet hebben. Over de Duitse Cultuurgemeenschap blijft het bij een vage intentie: "Er is een Duitstalige Cultuurraad. De wet bepaalt zijn samenstelling en bevoegdheid".

De eerste staatshervorming (1970)

In 1970 komt er een eerste staatshervorming. Volgens 3ter van de Grondwet 1970 bestaan er drie cultuurgemeenschappen: de Nederlandse, de Franse en de Duitse. Dit wordt verder uitgewerkt in het eertijds beruchte artikel 59bis van de Grondwet. De Nederlandse en de Franse Cultuurgemeenschap hebben een parlementair orgaan: de raad. Deze raad wordt niet rechtstreeks verkozen, maar is samengesteld op grond van het dubbelmandaat. Dit betekent dat de leden van de Franse taalgroep van beide Kamers deel uitmaken van de Raad van de Franse Cultuurgemeenschap en deze van de Nederlandse taalgroep van de Raad van de Nederlandse Cultuurgemeenschap. De wijze waarop beide cultuurraden hun bevoegdheid uitoefenen, wordt bepaald in een bijzondere wet.¹⁰

⁹ *Parlementaire handelingen*, Kamer, 18 februari 1970, 3 e.v.

¹⁰ Wet van 21 juli 1971 betreffende de bevoegdheid en de werking van de Cultuurraden voor de Nederlandse Cultuurgemeenschap en voor de Franse Cultuurgemeenschap, *Belgisch staatsblad*, 23 juli 1971.

Er is ook een Raad van de Duitse Cultuurgemeenschap (art. 59ter Grondwet 1970). De samenstelling en de bevoegdheden van deze cultuurgemeenschap worden niet geregeld door de Grondwet, noch door een bijzondere wet. Het is een gewone wet die deze zaken regelt.¹¹ In de memorie van toelichting bij het ontwerp leest men: "Alhoewel een volledige gelijkstelling van de autonomie van de Duitse Cultuurraad met die van de twee andere gemeenschappen onmogelijk was, heeft de regering in het ontwerp van wet toch gepoogd aan de Duitse Cultuurgemeenschap de grootste bevoegdheid te verlenen".¹²

De feiten spreken deze verklaring tegen. De Raad van de Duitse Cultuurgemeenschap heeft echt niet "de grootste bevoegdheid". De bevoegdheden zijn beperkt tot een adviesbevoegdheid en een beperkte reglementaire bevoegdheid, bijvoorbeeld inzake financiering van culturele activiteiten. De raad stemt geen decreten die kracht van wet hebben.

De Raad van de Duitse Cultuurgemeenschap telt 25 leden, rechtstreeks verkozen. Dit is wel een primeur. Geen enkele andere deelstaat kent op dat ogenblik een rechtstreeks verkozen raad.

Egmontpact en Stuyvenberg (1977-1978)

Het Egmontpact (1977) blijft vaag over Duitstalig België.¹³ Er is slechts een beginselverklaring: de wet van 10 juli 1973 zal worden herzien "om beter te beantwoorden aan de verlangens van de bevolking van het Duitse taalgebied".

Het Egmontpact bevat vele onduidelijkheden. De partijvoorzitters moeten het pact verduidelijken. Dit zijn de akkoorden van Stuyvenberg (1978).¹⁴ Hier vindt een doorbraak plaats voor de Duitstaligen. De akkoorden vermelden voor het eerst een Raad van de Duitse Gemeenschap met decreetgevende bevoegdheid. Behalve wat het gebruik der talen betreft, oefent deze Raad dezelfde bevoegdheden uit als beide andere gemeenschapsraden.

Voor de Duitstaligen zijn de akkoorden van Stuyvenberg bijzonder belangrijk. Ze leggen de basis voor een volwaardige Duitstalige Gemeenschap.

¹¹ Wet van 10 juli 1973 betreffende de Raad van de Duitse Cultuurgemeenschap, *Belgisch staatsblad*, 14 juli 1973.

¹² Memorie van toelichting, Wetsontwerp betreffende de Raad van de Duitse Cultuurgemeenschap, *Parlementaire stukken*, Kamer, 1972-73, nr. 619/1, 2.

¹³ Gemeenschapspact, Bijlage 1 bij de regeringsverklaring van 7 juni 1977, *Parlementaire handelingen*, Kamer, 7 juni 1977, 29-36.

¹⁴ Aanvulling van het Gemeenschapspact van 24 mei 1977, Bijlage bij de regeringsverklaring van 28 februari 1978, *Parlementaire handelingen*, Senaat, 28 februari 1978, 991-1002.

Het Egmontpact en de akkoorden van Stuyvenberg zullen niet gestemd worden. Eerste Minister Leo Tindemans neemt ontslag tijdens de vergadering van de Kamer op 11 oktober 1978.¹⁵ Het Egmontpact is een mislukte staatshervorming, maar het pact zal in de toekomst wel de inspiratiebron zijn voor meerdere staatshervormingen.¹⁶ De idee om van de Duitstalige Gemeenschap een volwaardige gemeenschap te maken, is een van de ideeën die het Egmontpact en de akkoorden van Stuyvenberg overleven.

Een volwaardige Duitstalige Gemeenschap (1983)

De tweede staatshervorming (1980) maakt gemeenschappen van de cultuurge-meenschappen. De Franse Gemeenschap en de Vlaamse Gemeenschap worden ingericht door de bijzondere wet van 8 augustus 1980. De Duitstaligen moeten even wachten. Het zal de Regering-Martens V (1981-1985) zijn die in 1983 een nieuw artikel 59ter toevoegt aan de Grondwet.¹⁷ Er is een raad en een executieve van de Duitstalige Gemeenschap. De decreten hebben kracht van wet in het Duitse taalgebied.

Ook de wet op de Duitstalige Gemeenschap komt er in 1983.¹⁸ De raad is samengesteld uit 25 leden. Ze worden rechtstreeks gekozen door de kiezers van het Duitse taalgebied. De executieve bestaat uit 3 leden, verkozen door de raad. In 2002 zal dit worden aangepast: de regering telt voortaan minstens 3 en maximaal 5 leden.¹⁹

Met de zesde staatshervorming (2011-2014) krijgt de Duitstalige Gemeenschap ook de constitutionele autonomie toegekend.²⁰ Intussen zijn de raden ook parlementen geworden en de executieve een regering. Net als de andere deelstaten hebben de Duitstaligen een eigen parlement en een eigen regering.

15 *Parlementaire handelingen*, Kamer, 11 oktober 1978, 16.

16 H. Vuye, "Het verdoemde Egmontpact (1977-78): afgevoerd of toch gerealiseerd? Was het Egmontpact een bron van inspiratie voor de latere Staatshervormingen en kan het Egmontpact ook op heden nog een inspiratiebron zijn?", *C.D.P.K.*, 2009, 665-708.

17 Grondwetswijziging 1 juni 1983, *Belgisch staatsblad*, 10 juni 1983, erratum 30 juni 1983.

18 Wet 31 december 1983 tot hervorming der instellingen voor de Duitstalige Gemeenschap, *Belgisch staatsblad*, 18 januari 1984.

19 Artikel 3, Wet 7 januari 2002 tot wijziging van de wet van 31 december 1983 tot hervorming der instellingen voor de Duitstalige Gemeenschap, *Belgisch staatsblad*, 1 februari 2002.

20 Grondwetsherzieningen 6 januari 2014 (art. 118, § 2 en 123, § 2), *Belgisch staatsblad*, 31 januari 2014.

II. Heden: enkele beschouwingen

Bevoegdheden van de Duitstalige Gemeenschap

De Duitstalige Gemeenschap is bevoegd voor (art. 130 Grondwet):²¹

- 1° de culturele aangelegenheden;
- 2° de persoonsgebonden aangelegenheden;
- 3° het onderwijs;
- 4° de samenwerking tussen de gemeenschappen, alsmede de internationale samenwerking, daarin begrepen het sluiten van verdragen, voor de in 1°, 2° en 3° bedoelde aangelegenheden.
- 5° het gebruik van de talen voor het onderwijs in de door de overheid opgerichte, gesubsidieerde of erkende instellingen.

Pas in 1997 krijgt de Duitstalige Gemeenschap de bevoegdheid om het gebruik der talen te regelen voor het onderwijs.²² De Duitstalige Gemeenschap is – in tegenstelling tot de Vlaamse en de Franse Gemeenschap – niet bevoegd om andere aspecten van het gebruik der talen te regelen. Daar zit een zekere logica achter. De Vlaamse en de Franse Gemeenschap zijn ook niet bevoegd om het gebruik der talen te regelen in faciliteitengemeenten (art. 129, § 2 Grondwet). De decreten van de Duitstalige Gemeenschap hebben kracht van wet in het Duitse taalgebied, maar de gemeenten van dit taalgebied kennen faciliteiten voor Franstaligen.

Staatshervormingen: overdrachten naar gemeenschappen of gewesten?

Wanneer een staatshervorming bevoegdheden overdraagt naar de gemeenschappen, dan deelt de Duitstalige Gemeenschap mee in deze bevoegdheidsoverdracht. Worden bevoegdheden overgedragen naar de gewesten, dan valt de Duitstalige Gemeenschap buiten de prijzen.

Dit is onmiskenbaar een nadeel voor de Duitstalige Gemeenschap. Het is niet zo dat gemeenschaps- en gewestbevoegdheden wetenschappelijke categorieën zijn, waarbij het evident is in welke categorie een bevoegdheid valt. In theorie is het onderscheid makkelijk. Gewestbevoegdheden zijn "grondgebonden", gemeenschapsbevoegdheden zijn "persoonsgebonden". De grens tussen beide categorieën is allesbehalve scherp.

21 Zie: H. Vuye, "Les compétences de la Communauté germanophone à la lumière de vingt années de jurisprudence de la Cour constitutionnelle", in *La Communauté germanophone de Belgique. Die Deutschsprachige Gemeinschaft Belgiens*, Brussel, 2005, 363-403.

22 Grondwetswijziging 20 mei 1997, *Belgisch staatsblad*, 21 juni 1997.

Tijdens de gesprekken tussen PS en N-VA te Vollezele in 2010 is net dit het grote twistpunt. PS wil bevoegdheden defederaliseren en toekennen aan de gewesten, N-VA kiest voor de gemeenschappen.

Sommige bevoegdheden zijn ook van categorie veranderd. Toerisme is een mooi voorbeeld van de poreuze grens tussen gemeenschappen en gewesten. Bekijkt men toerisme als het promoten van de eigen cultuur, dan is het een gemeenschapsbevoegdheid. Bekijkt men dit als het stimuleren van de horeca en de economie, dan gaat het om een gewestbevoegdheid. Er zit dus nogal wat rek op deze categorieën. Toerisme is tot de zesde staatshervorming (2011-2014) een gemeenschapsbevoegdheid. De zesde staatshervorming maakt er een gewestbevoegdheid van.²³

Hetzelfde is gebeurd bij de derde staatshervorming (1988-1989). Monumenten en landschappen wordt een gewestbevoegdheid. Tevoren is dit een bevoegdheid van de gemeenschappen. Dit toont aan dat het onderscheid tussen gemeenschaps- en gewestbevoegdheden niet altijd bijzonder scherp is. Het onmiddellijk gevolg van deze herkwalficatie is dat de Duitstalige Gemeenschap deze bevoegdheid verliest. Norbert Scholzen, ondervoorzitter van de Raad van de Duitstalige Gemeenschap, zal tevergeefs deze overdracht aanvechten bij het Grondwettelijk Hof.²⁴

Beide bevoegdheden zijn later overgedragen door het Waalse Gewest aan de Duitstalige Gemeenschap, bij toepassing van artikel 139 van de Grondwet.²⁵ Dit brengt ons meteen tot een volgend punt.

Overdracht van bevoegdheden van het Waalse Gewest naar de Duitstalige Gemeenschap

De Grondwet bepaalt dat het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap en het Waalse Parlement in onderlinge overeenstemming en elk bij decreet kunnen beslissen dat het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap – op het grondgebied

²³ Art. 4 en art. 17, Bijzondere wet 6 januari 2014 met betrekking tot de zesde staatshervorming, *Belgisch staatsblad*, 31 januari 2014.

²⁴ GwHof, 7 februari 1990, nr. 8/90.

²⁵ Decreet Waals Parlement, 23 december 1993 (*Belgisch staatsblad*, 12 februari 1994) et decreet Parlement van de Duitstalige Gemeenschap, 17 januari 1994 (*Belgisch staatsblad*, 16 mars 1994) relatif à l'exercice, par la Communauté germanophone, des compétences de la Région wallonne en matière de monuments et sites; Decreet Waals Parlement, 27 maart 2014 (*Belgisch staatsblad*, 10 april 2014) en Decreet Parlement Duitstalige Gemeenschap, 31 maart 2014 (*Belgisch staatsblad*, 25 april 2014) relatif à l'exercice, par la Communauté germanophone, des compétences de la Région wallonne en matière de tourisme.

van het Duitse taalgebied – bevoegdheden kan uitoefenen van het Waalse Gewest (art. 139 Grondwet).²⁶

Dit laat de Duitstalige Gemeenschap toe om gewestbevoegdheden uit te oefenen. Beide parlementen geven hun toestemming bij decreet. Er is geen tussenkomst vereist van de federale bijzondere wetgever.

Dit model van overdracht van bevoegdheden is vaak succesvol geweest. Dit kan niemand ontkennen. Het heeft van de Duitstalige Gemeenschap zelfs een gemeenschap-gewest in wording gemaakt.

Toch is dit een eigenaardig en atypisch onderhandelingsmodel. In plaats van bij een staatshervorming bevoegdheden rechtstreeks over te hevelen van het federale niveau naar de Duitstalige Gemeenschap, worden de bevoegdheden eerst overgedragen aan het Waalse Gewest. Dit maakt dat er na de “grote staatshervorming” nog een “kleine staatshervorming” nodig is, waarbij enkel Wallonië en Duitstalig België betrokken zijn. Dit plaatst de Duitstalige Gemeenschap in een ondergeschikte onderhandelingspositie. Zegt het Waalse Gewest “non”, dan blijft het “non”.

Dit is een handicap voor de Duitstalige Gemeenschap. Het kan zelfs een grote handicap zijn wanneer de samenstelling van de meerderheid in beide deelstaten verschillend is.

Bovendien mag men een belangrijke realiteit van onze politieke geschiedenis niet uit het oog verliezen. Franstaligen redeneren vanuit personaliteit wanneer het Vlaanderen betreft. Dit laat toe om allerlei rechten – faciliteiten – te eisen op het Vlaamse grondgebied. Maar wanneer het over hun eigen grondgebied gaat, dan redeneren Franstaligen territoriaal. Dit verklaart waarom Wallonië na zes staatshervormingen nog steeds taalhomogeen Frans is.²⁷ Taalfaciliteiten voor andersstaligen zijn er beperkt. Dit staat in schril contrast tot Vlaams-Brabant, waar er ruime faciliteiten zijn in gerechtszaken in het arrondissement Halle-Vilvoorde en taalfaciliteiten in onderwijs en bestuur in de zes randgemeenten.

Wanneer een delegatie van het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap op 19 mei 2015 een bezoek brengt aan het Waals Parlement, stelt fractievoorzitter van

²⁶ Zie: S. Thomas, “Les relations entre la Communauté germanophone et la Région wallonne”, in *La Communauté germanophone de Belgique. Die Deutschsprachige Gemeinschaft Belgiens*, Brussel, 2005, 447 e.v.

²⁷ Zie: H. Vuye en G. Clemer, *De zesde staatshervorming (eerste fase). Het BHV-akkoord of de ultieme vergredeling*, Antwerpen, 2013, 301-302.

de PS Christophe Collignon: “Je souhaiterais être clair: la Communauté germanophone fait partie intégrante de la Wallonie et constitue un partenaire privilégié, un des points forts de la Wallonie pour développer ce que l'on souhaite tous, c'est-à-dire une Région prospère ...”.²⁸ Dit is wat we verstaan onder territoriaal denken wanneer het gaat over het eigen grondgebied. De Duitstalige Gemeenschap maakt in deze redenering integraal deel uit van het Waalse Gewest. In augustus 2002, wanneer er ook besprekingen aan de gang zijn over de overdracht van bevoegdheden, spreekt minister-president Jean-Claude Van Cauwenberghe (PS) de legendarische woorden: de inwoners van de Duitstalige Gemeenschap zijn “des wallons qui parlent Allemand”. In *Le Soir* schrijft men dan “La Wallonie couve un gros problème germanophone”.²⁹

Dit toont aan dat artikel 139 voor de Duitstalige Gemeenschap niet het beste onderhandelingsmodel is, hoewel het in het verleden al vele bevoegdheidsoverdrachten heeft mogelijk gemaakt. Dit model is eindig. Het zal de Duitstalige Gemeenschap niet toelaten om alle gewestbevoegdheden naar zich toe te trekken en een volwaardige gemeenschap-gewest te worden.

In de toekomst: een ander onderhandelingsmodel?

Tot nu toe zijn staatsvormingen steeds onderhandeld op het federale niveau. Bijna altijd is de federale regering de motor van de onderhandelingen. Zelfs wanneer partijdelegaties de onderhandelingen voeren, dan nog zal het de regering zijn die de staatsvorming omzet in teksten.

Voor de Duitstalige Gemeenschap zou het een goede zaak zijn, mochten de onderhandelingen verlopen tussen deelstaatregeringen. Dit zou, gelet op de bevoegdheden waar de deelstaten reeds over beschikken, ook niet onlogisch zijn. Toch mislukken onderhandelingen tussen deelstaatregeringen altijd. De laatste poging dateert van 2009, wanneer Vlaams minister-president Kris Peeters (CD&V) een poging onderneemt om van regering tot regering te onderhandelen. De zesde staatsvorming (2011-2014) zal uiteindelijk onderhandeld worden door delegaties van de politieke partijen en nadien omgezet in wetteksten door de regering-Di Rupo.

Het feit dat dit nieuwe model tot nu toe steeds is mislukt, heeft te maken met het feit dat er niet één, maar meerdere Franstalige regeringen zijn. Wie gaat er onder-

²⁸ Parlement wallon, Commission de coopération avec la Communauté germanophone, C.R.I.C., nr. 142 (2014-2015), 11.

²⁹ *Le Soir*, vrijdag 16 augustus 2002: http://archives.lesoir.be/vers-une-crise-germanophone-region-van-cau-refuse-d-ent_t-20020816-Z0M5GA.html

handelen: het Waalse Gewest of de Franse Gemeenschap? Net daarom, schrijft eerste minister Jean-Luc Dehaene, mondt men steeds weer uit op onderhandelingen tussen partijdelegaties.³⁰ Het is wachten tot Franstalig België een duidelijke institutionele keuze maakt. Dit debat tussen “regionalisten” en “communitaristen” is volop bezig in Franstalig België. Maar het is een oud debat.

III. Toekomst: ons standpunt over de Beginselverklaring 2011

De Beginselverklaring 2011 van het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap

Het is niet de eerste keer dat de Duitstalige Gemeenschap een beginselverklaring stemt.³¹ De politieke wil om een gemeenschap-gewest te worden, vindt men al terug in een resolutie van 1998: “Aus diesen Gründen ist die Deutschsprachige Gemeinschaft an einer progressiven Übernahme von regionalen Befugnissen interessiert, die langfristig zur Schaffung einer ‘Gemeinschaft-Region’ führen soll”.³²

We beperken ons tot een antwoord op de verzuchtingen geformuleerd in de beginselverklaring van 27 juni 2011.³³

De constitutieve autonomie

De zesde staatsvorming (2011-2014) heeft de constitutieve autonomie toegekend aan de Duitstalige Gemeenschap.³⁴ Dit is positief. Er is geen reden om de Duitstalige Gemeenschap anders te behandelen dan de andere deelstaten.

De constitutieve autonomie is tot vandaag wel een lege huls. Het woord “constitutieve autonomie” klinkt heel mooi. Het verwijst naar de begrippen “constitutie” en “autonomie”. Dit brengt velen aan het dromen. Het concept laat uitschijnen dat het om een belangrijke bevoegdheid gaat. Dit is echter niet zo. Het gaat veeleer om details die de deelstaatsparlementen kunnen regelen.

³⁰ J.-L. Dehaene, *Memoires*, Kessel-Lo, 2012, 425.

³¹ Zie: H. Vuye, “Les compétences de la Communauté germanophone à la lumière de vingt années de jurisprudence de la Cour constitutionnelle”, in *La Communauté germanophone de Belgique. Die Deutschsprachige Gemeinschaft Belgiens*, Brussel, 2005, 400-403.

³² Ausführlicher Bericht vom 26.10.1998. Note des Rates der Deutschsprachigen Gemeinschaft über die Bewertung der augenblicklichen föderalen Staatsstruktur, 122 (1998-1999) Nr. 1, 24.

³³ Beginselverklaring 27 juni 2011 van het Parlement over de positionering van de Duitstalige Gemeenschap in het proces van de staatsvorming, Parlement der Deutschsprachigen Gemeinschaft, 83 (2010-2011), nr. 1.

³⁴ Grondwetsherzieningen 6 januari 2014 (art. 118, § 2 en 123, § 2), *Belgisch staatsblad*, 31 januari 2014.

Net daarom spreekt UCL-professor en cdH-politicus Francis Delpérée liever over “vrijheid van organisatie” (“liberté d’organisation”), dan over constitutieve autonomie.³⁵ Ook de Naamse hoogleraar Marc Nihoul oordeelt dat de constitutieve autonomie “relativement insignifiante” is.³⁶ Overigens, de grondwetgever zelf gebruikt de term “constitutieve autonomie” niet. In de Grondwet staat het neutrale “bevoegdheden geregeld bij decreet”. Constitutieve autonomie is veeleer een politiek, dan wel een juridisch begrip.

De constitutieve autonomie is echter geen autonomie. Het is zelfs een drievoudige grendel.³⁷ De constitutieve autonomie zit verankerd in de Grondwet (2/3 meerderheid) en elke uitbreiding vereist de tussenkomst van de bijzondere wetgever (2/3 meerderheid en meerderheid in beide taalgroepen). De federale overheid vergrendelt aldus de autonomie van de deelstaten. Een deelstaat die gebruik maakt van deze constitutieve autonomie, moet dit bovendien doen bij bijzonder decreet (2/3 meerderheid). Tot vandaag bepaalt het federale parlement hoever de constitutieve autonomie van de deelstaten reikt. In een volwassen federaal land is dergelijke federale bevoegding uit den boze. Soms is de situatie ronduit ergerlijk. Het federale Kieswetboek is een gewone wet, die met een gewone meerderheid wordt gewijzigd. De regels betreffende de verkiezing van de deelstaatparlementen daarentegen zitten vervat in een bijzondere wet en slechts zeer beperkte aspecten van deze materie maken deel uit van de constitutieve autonomie. Waarom speelt een gewone meerderheid wanneer men het Kieswetboek wil wijzigen, maar zijn dezelfde regels federaal vergrendeld wanneer het de deelstaten betreft?

Wat ons betreft moeten alle deelstaten een volwaardige en volledige constitutieve autonomie hebben. Er is na zes staatshervormingen geen nood meer aan een federale bevoegding van de deelstaten. De deelstaten moeten zelf, en zonder federale waakhond, de regels betreffende de werking, samenstelling en verkiezing van hun regering en parlement regelen.³⁸

35 F. Delpérée, *Le droit constitutionnel de la Belgique*, Brussel, 2000, 564, nr. 630.

36 M. Nihoul en F.-X. Barcena, “Le principe de l’autonomie constitutive: le commencement d’un embryon viable”, in *Scharnier- of sleutelmomenten in het grondwettelijk recht. Het beginsel van de constitutieve autonomie, de artikelen 35 en 195 van de Grondwet. Éléments charnières ou éléments clés en droit constitutionnel. Le principe de l’autonomie constitutive, les articles 35 et 195 de la Constitution*, Brugge, 2011, 211.

37 H. Vuye en V. Wouters, “Een Vlaamse Grondwet: zou Vlaanderen nu echt niet mogen wat België of Wallonië deed?”, *Knack.be*, 18 maart 2016 (<http://www.knack.be/nieuws/belgie/een-vlaamse-grondwet-zou-vlaanderen-nu-echt-niet-mogen-wat-belgie-of-wallonie-deed/article-opinion-679719.html>).

38 H. Vuye en V. Wouters, “Een Vlaamse Grondwet: zou Vlaanderen nu echt niet mogen wat België of Wallonië deed?”, *Knack.be*, 18 maart 2016 (<http://www.knack.be/nieuws/belgie/een-vlaamse-grondwet-zou-vlaanderen-nu-echt-niet-mogen-wat-belgie-of-wallonie-deed/article-opinion-679719.html>).

Meer nog, de deelstaatparlementen worden rechtstreeks verkozen. Ze hebben dezelfde democratische legitimiteit als het federale parlement. Deze democratische legitimiteit maakt dat ze een grondwetgevende bevoegdheid hebben, indien ze deze willen uitoefenen.³⁹

De sleutel die toegang geeft tot de grondwetgevende bevoegdheid is de democratische legitimiteit en daar beschikken de deelstaatparlementen ten volle over. Indien de deelstaatparlementen nog geen gebruik hebben gemaakt van hun grondwetgevende bevoegdheid, dan is dit een politieke keuze. Een juridisch beletsel is er niet. Dit standpunt is niet nieuw. De Luikse hoogleraar staatsrecht en gewezen minister van Communautaire Betrekkingen François Perin heeft deze stelling reeds verwoord in 1983 in een berucht interview in het tijdschrift *Pourquoi pas?*⁴⁰

Een gelijkgerechtigde deelstaat in de toekomstige staatsstructuur

De vraag van de Duitstalige Gemeenschap om betrokken te worden bij de werking van de federale instellingen, is legitiem. Heel vaak worden de Duitstaligen vergeten.⁴¹ Vele van de technieken die we kennen als maatregelen ter bescherming van de minderheden, zijn dit vaak niet. Waarom niet? Omdat de Duitstaligen – die ongetwijfeld een minderheid zijn – er geen beroep kunnen op doen.

Typevoorbeeld is de alarmbel (art. 54 Grondwet).⁴² Dit is geen techniek van minderhedenbescherming. Enkel taalgroepen – de Franse en de Nederlandse – kunnen de alarmbel luiden. Er bestaat geen Duitse taalgroep in Kamer of Senaat. Concreet betekent dit dat de Duitstaligen de alarmbel niet kunnen luiden. Wanneer men ten tijde van de staatshervorming van 1970 vraagt aan de minister van Communautaire Betrekkingen hoe het zit met de Duitstaligen, dan antwoordt hij dat de Nederlandse en de Franse taalgroep de belangen van de Duitstaligen kunnen verdedigen.⁴³ Ze zijn dus afhankelijk van de goodwill van Franstaligen of Vlamingen. Iedereen is het er over eens dat de Duitstaligen in België een minderheid

39 H. Vuye en V. Wouters, “Een Vlaamse Grondwet: zou Vlaanderen nu echt niet mogen wat België of Wallonië deed?”, *Knack.be*, 18 maart 2016 (<http://www.knack.be/nieuws/belgie/een-vlaamse-grondwet-zou-vlaanderen-nu-echt-niet-mogen-wat-belgie-of-wallonie-deed/article-opinion-679719.html>).

40 *Pourquoi pas?*, 9 maart 1983.

41 Zie: K. Muylle, La représentation de la Communauté germanophone au sein des institutions fédérales: entre la logique de la participation et celle de la protection d’une minorité”, in *La Communauté germanophone de Belgique. Die Deutschsprachige Gemeinschaft Belgiens*, Brussel, 2005, 245 e.v.

42 H. Vuye, “De Alarmbel. Op zoek naar de juridische en de politieke draagwijdte van artikel 54 van de Grondwet: verzoeningsprocedure of grendel?”, in *C.D.P.K.*, 2008, 69-93.

43 Verslag namens de commissie voor de herziening van de Grondwet uitgebracht door de Heer Herbiet, *Parlementaire stukken*, Senaat, 1969-70, nr. 424, 25.

zijn. Toch kunnen zij de alarmbel niet luiden. Dit toont aan dat het niet gaat om minderhedenbescherming. Veeleer gaat het om technieken van communautaire conflictbeheersing tussen Vlamingen en Franstaligen.⁴⁴

Hetzelfde geldt voor de taalparitaire samenstelling van de ministerraad. De eerste minister eventueel uitgezonderd, telt de ministerraad voortaan evenveel Nederlandstalige als Franstalige leden (art. 99, lid 2 Grondwet). Ook dit is geen maatregel van minderhedenbescherming, maar wel een techniek van communautaire pacificatie tussen Nederlandstaligen en Franstaligen.

We herinneren ook aan het debat bij de vijfde staatshervorming (2001) over het statuut van de Duitstalige gemeenschapssenaar bij het stemmen van een bijzondere wet.⁴⁵ Hij behoort tot geen enkele taalgroep. Leest men artikel 4, laatste lid van de Grondwet letterlijk, dan telt zijn stem niet mee, net omdat hij tot geen taalgroep behoort. Men heeft in 2001 de stem van de Duitstalige senator toch meegeteld om de meerderheid van twee derden te bereiken. Men heeft zijn stem wel niet meegeteld bij de taalgroepen. Dit is een pragmatische oplossing, maar ze is wel in strijd met de tekst van de Grondwet. En laten we ook eerlijk zijn, deze oplossing is meer politiek dan juridisch. Het feit dat de Duitstalige gemeenschapssenaar lid is van de meerderheid en men zijn stem nodig heeft, is ongetwijfeld een element waar men rekening mee heeft gehouden. Het Grondwettelijk Hof heeft dit allemaal bedekt met de mantel der liefde door te beslissen dat: "... het Hof is in beginsel niet bevoegd om kennis te nemen van de vraag of de bestreden bepaling door een onregelmatig samengestelde wetgevende vergadering zou zijn aangenomen, noch om zich uit te spreken over de interne werking van een wetgevende vergadering".⁴⁶ Dit alles toont aan dat ook bijzondere wetten zijn uitgedacht om Vlamingen en Franstaligen te pacificeren. Of dit lukt, dat is een ander verhaal. Maar met minderhedenbescherming heeft dit niets te maken.

Twee modellen en een waarschuwing

Bij het bepalen van de rol die de Duitstalige Gemeenschap krijgt in de federale instellingen, zal men steeds rekening moeten houden met de specificiteit van deze gemeenschap en de specificiteit van de instelling.

44 H. Vuye, "Communautaire pacificatie in België: is de grens bereikt?", *Ars Aequi*, 2008, 797-804.

45 Zie: K. Muylle en J. Van Nieuwenhove, "Kroniek parlementair recht. De bespreking van de Lambertakkoorden in Kamer en Senaat", *T.B.P.*, 2001, 634-635; H. Simonart, "Een einde maken aan de discriminatie van de Duitstalige Gemeenschap in de Senaat", in *Welke hervormingen voor de Senaat? Voorstellen van 16 grondwetsspecialisten*, Brussel, 2002, 33-36; H. Vuye, C. Desmecht en K. Stangherlin, "La cinquième réforme de l'Etat devant ses juges", *J.L.M.B.*, 2003, 737-741.

46 GwHof, 25 maart 2003, nr 35/2003, B.2.2, *J.L.M.B.*, 2003, 716 e.v., noot H. Vuye, C. Desmecht en K. Stangherlin; *J.T.*, 2003, 521, note CIRC.

Laten we twee modellen bekijken. Een eerste model, van hoe het kan of zou moeten zijn. Een tweede model, van hoe het zeker niet moet.

In het Overlegcomité heeft de minister-president van de Duitstalige Gemeenschap zitting met stemrecht "ter voorkoming en regeling van de belangenconflicten als bedoeld in de artikelen 32 en 33, waarin hetzij het Parlement, hetzij de Regering van de Duitstalige Gemeenschap betrokken is".⁴⁷ Dit is geen slecht model. Toch kan men het nog verbeteren. Het Overlegcomité beslist bij consensus, dus is er geen reden om de minister-president van de Duitstalige Gemeenschap niet volwaardig lid te maken.

Een voorbeeld van hoe het niet moet, vindt men bij het Grondwettelijk Hof.⁴⁸ Ten minste één rechter van het Hof, moet het bewijs leveren van een voldoende kennis van de Duitse taal.⁴⁹ Dit is evident een ondermaatse vertegenwoordiging. Het is zelfs geen vertegenwoordiging.

Het zal een uitdaging zijn om te zoeken naar een model dat de Duitstalige Gemeenschap tot haar recht laat komen. Maar het kan wel niet de bedoeling zijn dat de Duitstalige Gemeenschap een soort scheidsrechter wordt tussen Nederlandstaligen en Franstaligen. We denken ook niet dat de Duitstalige Gemeenschap daar vragende partij voor is. Die traditie bestaat ook niet, behalve dan die ene keer wanneer het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap een belangenconflict inroept in de saga over de splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde. In alle redelijkheid kan deze assemblee niet beweren op één of andere wijze benadeeld te worden door de splitsing van B-H-V. Daar heeft Duitstalig België nu echt niets mee te maken. Toch is er een belangenconflict ingeroepen. We weten evident dat dit is gebeurd op vraag van de Vlaamse partijen van de regering-Van Rompuy (CD&V). De eerste minister heeft dit zelfs toegegeven in de Kamer.⁵⁰ Jean-Luc Dehaene (CD&V) bevestigt het in zijn memoires.⁵¹ Maar toch, de regering-Van Rompuy heeft wel geen meerderheid in de Nederlandse taalgroep. Dit belangenconflict is dan ook niet in dank afgenomen door sommige Vlaamse oppositiepartijen.

47 Art. 31, § 3, Wet 9 augustus 1980 tot hervorming de instellingen.

48 Zie: K. Stangherlin, "La Cour d'arbitrage et les Belges germanophones", in *La Communauté germanophone de Belgique. Die Deutschsprachige Gemeinschaft Belgiens*, Brussel, 2005, 218 e.v.

49 Art. 34, § 4, Bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof.

50 Antwoord Herman Van Rompuy op de samengevoegde interpellaties van Ben Weyts en Bart Laere-mans, Kamer, CRIV 52 Comm 675 (Commissie voor de Binnenlandse Zaken, 27 oktober 2009, voor-middag), 23.

51 J.-L. Dehaene, *Memoires*, Kessel-Lo, 2012, 724.

Opnemen van alle bevoegdheden die in de toekomst aan de deelstaten worden overgedragen en het verwerven van de provinciale bevoegdheden

Meer bevoegdheden voor de Duitstalige Gemeenschap en het toekennen van de provinciale bevoegdheden, zijn punten die we ondersteunen.

Wat specifiek de provinciale bevoegdheden betreft verwijzen we graag naar het voorbeeld van het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest. Bij de staatshervorming van 1993 en de splitsing van de provincie Brabant, heeft men de provinciale bevoegdheden overgedragen aan organen van het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest. Waarom zou dit dan niet kunnen voor de Duitstalige Gemeenschap?

We hebben met veel aandacht de interpellatie van Alexander Miesen (PFF) en het antwoord van minister-president Oliver Paasch (ProDG) gelezen over de toekomst van de provincie in het Duitse taalgebied.⁵² In zijn antwoord stelt de minister-president: "... die Provinz Lüttich hat im Jahr 2015 in der Deutschsprachigen Gemeinschaft Steuern in Höhe von genau 15.028.936 Euro eingenommen. Dabei rede ich nur von den Zuschlaghundertsteln der Provinz auf die Immobiliensteuer. ... Auf der Grundlage des letzten Zusammenarbeitsabkommens hat die Provinz im Jahre 2014 gerade einmal 688.000 Euro in der Deutschsprachigen Gemeinschaft investiert".⁵³ Dat is een typevoorbeeld van wat wij in Vlaanderen omschrijven als transfers. Dergelijke transfers zorgen altijd voor communautaire spanningen, dit is altijd zo geweest. Alleen al om deze transfers weg te werken, pleiten we voor het toekennen van de provinciale bevoegdheden aan de Duitstalige Gemeenschap.

Een gewaarborgde en gepaste vertegenwoordiging van de bevolking van het Duitse taalgebied in Kamer en Senaat

Wat de gewaarborgde vertegenwoordiging in de Senaat betreft, kunnen we heel kort zijn. Het is vrij duidelijk voor alle Vlaamse partijen dat de Senaat een volgende staatshervorming niet zal overleven. Hoelang nog gaat de Senaat zijn nuttelosheid bewijzen?⁵⁴

52 Interpellation von Herrn Miesen (PFF) an Herrn Ministerpräsident Paasch zur Zukunft der Provinz im Gebiet deutscher Sprache, 20.06.2016: Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft, Bulletin der Interpellationen und Fragen, Nr. 22 (2015-2016), S. 13-30.

53 Antwoord minister-president Oliver Paasch, 20.06.2016: Bulletin der Interpellationen und Fragen, Nr. 22 (2015-2016), S. 19

54 H. Vuye en V. Wouters, "Nog een keer is de Senaat volop bezig zijn nuttelosheid te bewijzen", Knack.be, 2 juni 2015 (<http://www.knack.be/nieuws/belgie/nog-een-keer-is-de-senaat-volop-bezig-zijn-nutteloosheid-te-bewijzen/article-opinion-575255.html>).

Wat de Kamer betreft, heeft het Grondwettelijk Hof geoordeeld in een arrest van 22 december 1994: "Bovendien verzet het in artikel 62 van de Grondwet opgenomen beginsel van de evenredige vertegenwoordiging zich ertegen dat in een bepaalde kieskring slechts één enkele volksvertegenwoordiger te verkiezen zou zijn, wat onvermijdelijk het geval zou zijn voor een aparte kieskring voor het Duitse taalgebied, gelet op het aantal volksvertegenwoordigers, enerzijds, en het bevolkingscijfer, anderzijds".⁵⁵ Sommige auteurs hebben kritiek op dit arrest en argumenteren dat men de evenredige vertegenwoordiging moet beoordelen op het geheel van de Kamer en niet per kieskring.⁵⁶ Recenter is het Grondwettelijk Hof zelfs strenger, waar het beslist: "Hoewel, zoals het Hof bij zijn arrest nr. 149/2007 van 5 december 2007 heeft geoordeeld, kan worden aanvaard dat een kieskring waar vier mandaten te verdelen zijn verenigbaar is met het stelsel van de evenredige vertegenwoordiging, is dit niet het geval voor de kieskringen waar slechts twee of drie mandaten te verdelen zijn en waar de natuurlijke kiesdrempel om die reden onredelijk hoog is".⁵⁷ Wil men een kieskring maken van het Duitse taalgebied voor de verkiezing van de Kamer, dan vereist dit een herziening van de Grondwet. Er zijn natuurlijk ook andere oplossingen denkbaar, bijvoorbeeld door te bepalen dat in de kieskring Luik minstens één of meerdere verkozenen hun woonplaats in het Duitse taalgebied moeten hebben de dag van hun verkiezing.

Wij staan open voor oplossingen, maar deze mogen het evenwicht tussen Fransstaligen en Nederlandstaligen niet verstoren. Dit evenwicht is al verstoord. De kieskring Brussel, zoals hij is ingesteld door de zesde staatshervorming met een kiesdrempel van 5%, benadeelt de Vlamingen al in zeer verregaande mate. Er zijn geen Vlaamse verkozenen meer in deze kieskring. De Vlamingen hadden nooit mogen aanvaarden om de kieskring op die manier te splitsen. Dit is ook altijd het standpunt geweest van eerste minister Jean-Luc Dehaene, die in zijn memoires schrijft dat de kieskring niet mag worden gesplitst zolang er geen waarborgen zijn voor de vertegenwoordiging van de Nederlandstaligen te Brussel.⁵⁸ De zesde staatshervorming heeft daar anders over beslist.

55 GwHof, 22 december 1994, nr. 90/94, B.3.4.

56 K. Muylle en J. Van Nieuwenhove, "Kroniek parlementair recht. Voorstel afzonderlijke Duitstalige provincie en kieskring voor Kamer en Senaat verworpen", *T.B.P.*, 2002, 323; K. Muylle, "La représentation de la Communauté germanophone au sein des institutions fédérales: entre la logique de la participation et celle de la protection d'une minorité", in *La Communauté germanophone de Belgique. Die Deutschsprachige Gemeinschaft Belgiens*, Brussel, 2005, 255, nr. 12.

57 Grondwettelijk Hof, 26 november 2015, nr. 169/2015, B.12.2, Grondwettelijk Hof, 5 december 2007, nr. 149/2007, B.24.7.

58 J.-L. Dehaene, *Memoires*, Kessel-Lo, 2012, 326, voetnoot.

IV. Besluit: wat biedt de toekomst, een België met 4, 2 + 2 of 3 + 1?

Een België met vier deelstaten, een eis van de Duitstalige Gemeenschap?

De toekomst van de Duitstalige Gemeenschap hangt samen met de verdere institutionele ontwikkeling van België. Dat er nog een zevende staatsvorming komt, dat beseft iedereen. De vraag is niet of ze er komt, maar wel wanneer.

De beginselverklaring van 2011 vermeldt terloops: "de positie van de Duitstalige Gemeenschap in een België met vier". Het is opvallend dat deze belangrijke en verregaande keuze slechts zijdelings aan bod komt.

We zijn dus verder op zoek gegaan naar standpunten hieromtrent. Gewezen minister-president en huidig parlamentsvoorzitter Karl-Heinz Lambertz argumenteert hierover als volgt in het Waals Parlement: "Si nous, les germanophones, défendons tellement la Belgique à quatre, nous ne défendons pas en première ligne nous-mêmes parce que, pour nous, c'est une question de survie. Ou bien ce sera cela, ou bien on disparaîtra comme un sous-département ou une province, comme certains parfois nous confondent au sein de la Wallonie, ce que nous ne voulons pas. Il faut surtout défendre le statut de Bruxelles parce que c'est vrai que le point où cette Belgique simplifiée va naître vraiment, c'est le moment où les Flamands acceptent plus d'autonomie encore pour Bruxelles. Ce moment viendra, j'en suis absolument convaincu et j'en suis surtout convaincu depuis que j'en ai parlé il y a quatre ou cinq ans avec quelqu'un que vous connaissez tous très bien et qui s'appelle Bart De Wever. Donc, cela viendra."⁵⁹ Op een ander moment klinkt het standpunt wat anders, toch volgens de media: "La Belgique à quatre n'est pas une revendication des germanophones, contrairement à l'exercice des compétences communautaires et régionales".⁶⁰

Een verstandige keuze, of niet?

Hier komen twee zaken aan bod. De wil van de Duitstalige Gemeenschap om een gemeenschap-gewest te worden en een staatsstructuur bestaande uit vier deelstaten. Dit zijn twee verschillende elementen, die geen verband houden met elkaar. De Duitstalige Gemeenschap kan een volwaardige gemeenschap-gewest worden, zonder dat België uitgebouwd wordt tot een federatie of confederatie van vier deelstaten.

⁵⁹ Parlement wallon, Commission de coopération avec la Communauté germanophone, *C.R.I.C.*, nr. 142 (2014-2015), 6.

⁶⁰ http://www.rtbfb.be/info/belgique/detail_la-communauté-germanophone-se-prepare-a-de-nouveaux-transferts-de-competences?id=9127582

Is het verstandig voor de Duitstalige Gemeenschap om te kiezen voor een België met vier? Dit betekent onvermijdelijk dat er een soort bondgenootschap komt tussen de politieke eis van Brusselse Franstaligen om van Brussel "une région à part entière" te maken en de verzuchtingen van de Duitstaligen.

Nochtans is er geen enkele band tussen beide deelstaten. Hun geschiedenis is helemaal anders. Er zijn staatsrechtelijk zelfs wezenlijke verschillen. Vlaanderen en de Franse Gemeenschap oefenen wel gemeenschapsbevoegdheden uit op het grondgebied van het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest, maar niet op het grondgebied van de Duitstalige Gemeenschap. De Duitstalige Gemeenschap heeft ook geen banden met Brussel en oefent er geen bevoegdheden uit.

Historisch is Brussel een Vlaamse stad. Het is de hoofdstad van Vlaanderen. De aanwezigheid van Vlaanderen te Brussel, is en blijft voor Vlaanderen bijzonder belangrijk. Dit hoeft echter geen rem te zijn op de verdere ontwikkeling van de Duitstalige Gemeenschap.

Het is overduidelijk dat Brussel financieel niet op eigen benen kan staan.⁶¹ Brussel heeft het Vlaamse en/of Waalse geld nodig. Dit maakt echter dat de aanwezigheid van de Vlaamse Gemeenschap te Brussel het cement is dat België samenhoudt.⁶² Tsjechië en Slowakije konden makkelijk scheiden omdat er geen gemeenschappelijke hoofdstad was om over te bekvechten. Een opdeling van België is welhaast uitgesloten zolang Brussel de gemeenschappelijke hoofdstad blijft. Maar indien de Vlaamse Gemeenschap geen bevoegdheden meer uitoefent op het grondgebied van het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest, wat zal dan de drijfveer zijn voor die Vlaamse Gemeenschap om financieel te blijven investeren in Brussel? Meer nog, wat zal dan de drijfveer zijn van de Vlaamse Gemeenschap om lid te blijven van de Belgische federatie? Wie pleit voor een model met vier, verliest dit best niet uit het oog.

⁶¹ H. Vuylens en V. Wouters, "Brussel kan gewoon geen volwaardig gewest zijn, dat bewijst de afgang van rijkste naar armste regio", *Knack.be*, 21 september 2015 (<http://www.knack.be/nieuws/belgie/brussel-kan-gewoon-geen-volwaardig-gewest-zijn-dat-bewijst-de-afgang-van-rijkste-naar-armste-regio/article-opinion-606829.html>).

⁶² H. Vuylens en V. Wouters, "Wie Vlaanderen verjaagt uit Brussel, delft het graf van België. Wanneer gaan de Brusselaars dit inzien?", *Knack.be*, 24 juni 2015 (<http://www.knack.be/nieuws/belgie/wie-vlaanderen-verjaagt-uit-brussel-delft-het-graf-van-belgie-wanneer-gaan-de-brusselaars-dit-inzien/article-opinion-581011.html>).